

УДК 340.113 (477)

Віктор Вікторович ЛАЗАРЄВ,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
факультету № 1 Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9468-0497>

ПРИРОДА ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Побудова правової держави вимагає не лише таких глобальних змін як трансформація правової системи України, але й, на перший погляд менших, проте не менш фундаментальних, – усунення колізій у праві, забезпечення точності та вивіреності юридичних термінів з метою подальшого їх застосування в нормативно-правових актах, що б склали систему ефективного вітчизняного законодавства. До сьогодні реформування останнього супроводжується вирішенням проблемних питань функціонування юридичної термінології у правовій сфері. Це зумовлено, передусім, потребою забезпечити всі галузі права унормованою мовою на сучасних методологічних засадах кодифікації термінів у законодавчих актах [1]. Не дарма, Г. Грегуль зауважила: «кожний термін є слово, але не кожне слово – термін. До термінів, на відміну від слів загальнонародної мови, науковці висувають низку специфічних вимог, які є бажаними для дотримання в термінології певної галузі» [2, с. 294]. Це повною мірою стосується і юридичної термінології, оскільки чіткості і формальної визначеності нормативно-правових актів ми зможемо досягти лише за умови визначення сутності «юридичної термінології».

Досліджуючи юридичну термінологію, слід звернути увагу на таку її особливість, як належність одразу до двох систем: юридичної і лінгвістичної. З одного боку, юридичний термін співвідноситься з правовим поняттям як першоелементом правового знання і слугує його знаковою (мовною) моделлю, репрезентованою у звуковій і літерній формах, а правове поняття, його внутрішній зміст, обсяг і структура є логіко-сисловою основою для окреслення термінологічного значення у формі дефініції, яка узагальнює найістотніші ознаки і взаємозв'язки правового явища [3, с. 100]. З іншого боку, термін – це тип вживання лексичної одиниці, а не особливий тип лексичної одиниці [3, с. 101]. Отже, особливість юридичного терміну полягає в його подвійній приналежності, у його становищі як одиниці наукового знання та загальномовного знання. З погляду науки, змістовна сторона терміна обмежується його абсолютною цінністю, тобто тим науковим визначенням поняття, яке цим терміном позначається. З погляду лексики, значення юридичного термі-

на визначається з точки зору абсолютної цінності, тобто співвідношенням з науковим поняттям, а також місцем терміна в лексико-семантичній системі мови.

Кожне визначення терміну передбачає розкриття його властивостей та ознак, які повністю не знайшли свого відображення у дефініції. Властивості юридичного терміну визначаються вимогами, що стосуються цього поняття. Тому використання юридичної термінології має чітко обмежуватися вимогами формальної визначеності, оскільки це дозволить чітко розуміти природу нормативно-правового акта. З цією метою, на сьогодні, до юридичної термінології висувається ряд вимог: 1) кожен термін повинен відображати лише одне поняття (у межах однієї термінології), і навпаки, кожному поняттю в системі понять певної галузі знань чи техніки повинен відповідати лише один термін; 2) буквальне значення терміну має відповідати поняттю, що ним виражається; 3) термін може бути системним, тобто відображати ті об'єктивні зв'язки, які існують між відповідними поняттями і, у будь-якому разі, не спотворювати їх та не суперечити їм; 4) термін має бути, по можливості, коротким; 5) термін повинен мати словотвірну здатність, можливість створювати необхідні нові терміни; 6) термін повинен легко та зручно вимовлятися, бути милозвучним і не викликати неправильних асоціацій; 7) термін повинен вписуватися в лінгвістичні правила та норми конкретної мови, правила її орфографії та граматики; 8) термін повинен відповідати термінологічним рекомендаціям міжнародних організацій [4, с. 21-22].

Так, юридична термінологія виступає особливою підсистемою, яка підпорядкована загальним закономірностям мовних правил і одночасно перебуває у тісному взаємозв'язку з юриспруденцією.

Юридичною термінологічною системою, цілком закономірно, можна вважати сукупність юридичних термінів, які функціонують як окремий фрагмент мови, що підпорядковується її загальним правилам, зберігаючи при цьому свою специфіку.

Юридичний термін слід розглядати як мовне вираження певної юридичної категорії, за допомогою якої закріплюється зміст нормативно-правових приписів держави, має точний і виважений сенс і відрізняється смисловою однозначністю, функціональною стійкістю.

До ключових ознак юридичної термінології ми можемо віднести: співвідношення її з поняттям; смислова точність, яка передбачає чіткість, конкретність значення; номінативний характер; однозначність.

Список бібліографічних посилань

1. Шестакова С. О. Особливості юридичної термінології як спеціалізованої системи правових понять. URL: <http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/5932/1/%D0%A8%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A1.%20%D0%9E.%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1>

81%D1%82%D1%96%20%D1%8E%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97.pdf

2. Гергуль Г. Вимоги до юридичних термінів // Видавництво Львівської політехніки : сайт. 06.08.2008. URL: http://vlp.com.ua/files /61_3.pdf

3. Яцишин Н. П. Юридична термінологія як спеціалізована система правових понять. Термінологічний вісник. 2013. Вип. 2(2). С. 99–103.

4. Балкис С. Дж. Юридическая лексика как результат взаимных контактов языков: ключевые характеристики. Al-Adab Journal. 2019. № 131. С. 17–30. URL: <https://aladabj.uobaghdad.edu.iq/index.php/aladabjournal/article/view/715/558>